

La possible aplicació de la justícia restaurativa a la delinqüència econòmica durant la fase d'enjudiciament: una exploració empírica

Mª José Rodríguez Puerta, professora de Dret Penal i Criminologia de la UAB

Daniela Gaddi, professora de Dret Penal i Criminologia de la UAB i mediatora

---

Sessió d'investigació: Delinqüència econòmica

Barcelona, 26 d'octubre 2023

Objectius

- Identificar les principals problemàtiques que presenta la delinqüència econòmica en el procés del Sistema de Justícia Penal Tradicional (JPT)
- Valorar la possible aplicabilitat de la JR en delictes econòmics segons l'opinió dels operadors jurídics implicats i professionals de la JR
- Proposar programes de JR per a la delinqüència econòmica en la fase d'enjudiciament

Metodologia

Estudi de 3 casos: delictes mediambiental, delictes fiscals i delictes de corrupció

Professionals de la justícia penal tradicional

- Anàlisi documental prèvia: sentències i expedients judicials.
- 9 entrevistes en profunditat als operadors jurídics implicats (fiscals, advocats/ades i jutgesses).

Professionals de la justícia restaurativa

- 2 entrevistes semiestructurades en tres fases
- 6 *focus groups*, en tres fases:
  1. Assignació dels casos a 3 grups de facilitadors/es com si es tractés d'una derivació qualsevol (escrit d'acusació del Fiscal i/o de l'acusació particular).
  2. Resolució dubtes dels sub-equips.
  3. Compartir enfocament que donarien al cas (qui convocarien, tipus de trobada, composició de l'equip, recursos, agenda, altres).

Els tres casos

- **IP** – Delicte mediambiental: comès per una empresa, diversos subjectes imputats, acusació particular. La durada del procés ha estat de 24 anys.
- **TAX** – Delicte fiscal: Resolt per la via de la negociació entre acusat, Ministeri Fiscal i Advocat de l'Estat (conformitat). La durada del procés ha estat de 12 anys.
- **TdC** – Delicte de corrupció urbanística: responsables membres de l'administració, necessari el pronunciament de la jurisdicció contenciosa- administrativa. La durada del procés ha estat de 12 anys.

Resultats i conclusions

Valoració de la JPT pels delictes econòmics (operadors jurídics)

- El procés d'investigació, enjudiciament, resolució i execució ha estat massa llarg
- S'han produït moltes dificultats i dilacions en l'execució efectiva de la sentència.

- Els efectes negatius del delictes han continuat durant tot el procés, fins i tot després.
- Algunes de les persones afectades no se senten partícips del procés i/o poden distanciar-se d'ell.
- Reducció de la legitimitat del judici.

- La majoria de les entrevistades estan satisfetes amb la resolució del cas, i han considerat el resultat just, conforme a la legalitat

- Els interessos col·lectius queden representats pel Ministeri Fiscal.
- Però no aconsegueix reparar efectivament el dany social.

Valoració de la JR per a delictes econòmics

Operadors jurídics

- No tenen un coneixement concret i específic sobre què és la JR
- Valoració molt positiva de les formes extrajudicials de resolució (p.ex. acords d'autocomposició) i de la JR en delictes convencionals
- Moltes reticències per utilitzar la JR en delictes econòmics → Consideren que el JPT ja proporciona una resposta prou satisfactòria per aquests delictes, i identifiquen a l'Estat com a la principal víctima
- Però també alguna obertura

Valoració de la JR per a delictes econòmics

Professionals de la JR

- L'aplicació de la JR en delictes econòmics és possible segons el paradigma i criteris estàndards de la JR i els/les professionals de la JR ja estan capacitats per dur a terme aquesta tasca
- Els processos restauratius adients per a aquests casos són cercles amb ampla participació de totes les parts
- Representació d'interessos difusos
- Participació de tercers que aportin una visió que estimuli i acompanyi la reflexió de l'acusat sobre el dany causat pel delicte

Dificultats

- Escassetat de recursos a disposició del personal de JR
- Confiança limitada del sistema JPT envers la JR
- Possible desequilibri de poder entre les parts (víctimes i infractors)
- Dificultats en identificar i convocar a tots els participants necessaris (sobretot les víctimes)
- Es pensa que els delinqüents econòmics tenen un perfil bastant refractari a la reflexió
- Creença que es pot reduir el potencial de prevenció general de la pena

Primeres aportacions per a la implementació

- Implicar el major nombre possible d'afectats en el procés restauratiu
- Promoure els cercles com el procés de JR més adient:
  - Entre 10-18 participants
  - Entre 4-5 facilitadors
  - Duració entre 1-9 mesos
- No és necessària una formació específica pels facilitadors. Treballen sobre la conversa, no sobre el contingut
- Incloure en el procés restauratiu a altres experts que col·laborin en l'elaboració de la solució restaurativa

Propostes de futur

- Impulsar modificacions de la legislació processal que integrin en el procés penal solucions restauratives (Avantprojecte de Llei d'Enjudiciament Criminal, 2020)
- Ampliar els coneixements sobre Justícia Restaurativa dels operadors jurídics
- Creació de grups de treball sobre "justícia restaurativa i delinqüència econòmica"
- Treballar sobre projectes pilot, avaluar-ne els resultats i fer-ne difusió

Moltes gràcies

Avís legal

Reconeixement CC BY

Aquesta obra està subjecte a la llicència de Reconeixement 4.0 Internacional de Creative Commons.

Si voleu veure una còpia d'aquesta llicència accediu a <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Així, doncs, sou lliure de compartir (copiar i redistribuir el material en qualsevol mitjà i format) i adaptar (remesclar, transformar i crear a partir del material per a qualsevol finalitat, fins i tot comercial) sempre que se citi l'autor del text i la font (Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia. Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada). <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ca>